

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

«Фінансові аспекти управління конкурентоспроможністю
молокопереробних підприємств України»

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Студента (ки) Кривозуб Інни Олександрівни

групи Ф.м-01

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр.

Кваліфікаційна робота магістра містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на

відповідне джерело _____

І. О. Кривозуб

Керівник ст. викладач, канд.екон.наук _____

Г. В. Салтикова

Суми 2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри, д.е.н., проф.

_____ Л.Л. Гриценко

ЗАВДАННЯ

до кваліфікаційної роботи магістра

Студент(-ка) групи Ф.м-01 інституту (центру) ННІ БіЕМ
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Кривозуб Інна Олександрівна

Тема роботи: «Фінансові аспекти управління конкурентоспроможністю
молокопереробних підприємств України»

Затверджено наказом по СумДУ № _____ від «____» _____ 20__ р.

Термін здачі студентом завершеної роботи «____» _____ 20__ р.

Вихідні дані до роботи: нормативні й законодавчі акти, матеріали статистичної звітності, інструкції та положення, матеріали монографій, періодичних видань, підручників і навчальних посібників, дані фінансової звітності суб'єктів господарювання, організацій та установ тощо.

Зміст основної частини роботи: розглянути конкурентоспроможність підприємства: поняття, інструменти управління та фінансові аспекти; дослідити методичні підходи регулювання конкурентоспроможності продовольчого ринку; проаналізувати рівень розвитку молокопереробної галузі України; дослідити вплив молочного імпорту на конкурентоспроможність внутрішнього ринку; зазначити шляхи підвищення конкурентоспроможності молокопереробних підприємств в Україні.

Дата видачі завдання: «____» _____ 20__ р.

Керівник кваліфікаційної роботи: _____

Завдання прийнято до виконання «____» _____ 20__ р. _____

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи магістра на тему
«Фінансові аспекти управління конкурентоспроможністю
молокопереробних підприємств України»
Кривозуб Інна Олександрівна

Сучасне ринкове середовище висуває цілий комплекс певних вимог до системи управління суб'єктів господарювання, від яких насамперед залежить ефективність ведення бізнесу. Однією з основних вимог є успішна взаємодія елемента економічної системи в умовах активних дій з боку як внутрішнього, так і зовнішнього конкурентного довкілля. Для України важливість та складність розробки механізму формування управління конкурентоспроможністю полягає в необхідності посилення експортного потенціалу та максимального задоволення внутрішнього попиту споживачів, а відтак стабілізації економіки держави.

Метою роботи є дослідження молочної галузі та формулювання шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємств молокопереробної галузі. Об'єктом дослідження виступає конкурентоспроможність молокопереробних підприємств в Україні. Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади і практичні аспекти формування конкурентоспроможності молокопереробних підприємств. Основний результат роботи - розкриття сутності та завдання функціонування державної підтримки молочних підприємств.

Ключові слова: молочна галузь, конкурентоспроможність підприємства, державна підтримка

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 38 сторінках, з яких список використаних джерел із 43 найменувань.

Робота містить 12 таблиць, 7 рисунків, а також 0 додатків.

Рік захисту роботи – 2021 рік

ЗМІСТ

Вступ.....	6
1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	8
1.1 Конкуренстоспроможність підприємства: поняття, інструменти управління та фінансові аспекти	8
1.2 Методичні підходи регулювання конкурентоспроможності продовольчого ринку.....	12
2 АНАЛІЗ ВНУТРІШНЬОГО ТА ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ФУНКЦІОНУВАННЯ МОЛОКОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ.....	18
2.1 Оцінка рівня розвитку молокопереробної галузі України.....	18
2.2 Вплив молочного імпорту на конкурентоспроможність внутрішнього ринку.....	25
3 ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ.....	31
Висновки.....	36
Список використаних джерел.....	38

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасне ринкове середовище висуває цілий комплекс певних вимог до системи управління суб'єктів господарювання, від яких насамперед залежить ефективність ведення бізнесу. Однією з основних вимог є успішна взаємодія елемента економічної системи в умовах активних дій з боку як внутрішнього, так і зовнішнього конкурентного довкілля. Для України важливість та складність розробки механізму формування управління конкурентоспроможністю полягає в необхідності посилення експортного потенціалу та максимального задоволення внутрішнього попиту споживачів, а відтак стабілізації економіки держави.

Відповідно особливо актуальним стає аналіз питань, пов'язаних з управлінням процесами конкурентних взаємодій суб'єктів господарювання в ринкових умовах. Тому аналіз основ формування механізму управління конкурентоспроможності підприємства є неодмінною умовою забезпечення та/або зміцнення конкурентних переваг підприємств та національної економіки загалом.

Метою роботи – на основі дослідження поточного стану молочної галузі сформулювати шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства галузі.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені наступні завдання:

- розглянути конкурентоспроможність підприємства: поняття, інструменти управління та фінансові аспекти;
- дослідити методичні підходи регулювання конкурентоспроможності продовольчого ринку;
- проаналізувати рівень розвитку молокопереробної галузі України;
- дослідити вплив молочного імпорту на конкурентоспроможність внутрішнього ринку;

- зазначити шляхи підвищення конкурентоспроможності молокопереробних підприємств в Україні.

Об'єктом дослідження виступає конкурентоспроможність молокопереробних підприємств в Україні.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади і практичні аспекти формування конкурентоспроможності молокопереробних підприємств.

Під час виконання роботи було використано такі загальнонаукові *методи* дослідження, як: експериментально-теоретичні та універсальні методи. До першої групи входять: теоретичне узагальнення, аналіз визначень, історичний метод, порівняння та систематизація, аналогія та дедукція. Друга група представлена – методом аналізу, конкретизації, узагальнення, порівняння, спостереження та графічним методом для наочного представлення результатів аналізу.

Основною *інформаційною базою* для наукової роботи були: законодавчі акти, нормативні документи, статистичні та аналітичні матеріали Державного комітету статистики України. Було використано монографії та наукові статті вітчизняних та закордонних вчених, матеріали наукових конференцій і досліджень, а також використовувалися інтернет ресурси за тематикою даної роботи.

До потенційних результатів (*наукової новизни*) роботи можна віднести формування цілісної концепції підвищення конкурентоспроможності підприємств молочної галузі, що включає теоретичний базис, аналіз макроекономічних показників, що в найбільшому ступені характеризують стан відтворення, ідентифікацію основних проблем конкурентоздатності підприємств, що створює адекватну базу для розробки стратегії державної підтримки молочної галузі .

1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

1.1 Конкуренентоспроможність підприємства: поняття, інструменти управління та фінансові аспекти

На сучасному етапі розвитку світової економіки конкурентоспроможність стає одним із найголовніших факторів не лише успіху, а й «виживання» підприємства. Конкуренція є процесом боротьби між організаціями за споживачів своєї продукції чи послуг. Саме поняття «конкуренентоспроможність» поширилося далеко за межі економічних відносин, ставши синонімом поняття «ефективність» [29]. У науковій літературі поняття "Конкуренентоспроможність підприємства" розглядається з трьох точок зору:

- визначення конкурентоспроможності організації, що характеризують внутрішню і зовнішню діяльність фірми, без згадки товару. Ю.А. Поляничкин визначає конкурентоспроможність підприємства, як дію комплексу чинників зовнішнього і внутрішнього середовища його життєдіяльності [9].

- визначення конкурентоспроможності, що базуються тільки на товарній складовій. Фатхутдинов Р. А. відмічає, що конкурентоспроможність організації - це її можливість робити конкурентоздатний товар або послугу [9].

- визначення, що поєднують товар і виробничу діяльність суб'єкта. На думку Сисоевой Є.А., конкурентоспроможність підприємства є відносною характеристикою, що демонструє відмінності процесу розвитку виробника від виробника-конкурента, як по мірі задоволення покупців своїми товарами або послугами, так і ефективності виробничої діяльності [25].

Таким чином, на основі вищесказаного ми сформулювали власне поняття «конкуренентоспроможність підприємства. Конкуренентоспроможність підприємства – це система елементів, призначена для відображення числової оцінки певного виду можливостей підприємства.

Важливо пояснити, що конкурентна перевага фірми, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, залежить від ряду чинників. До основних чинників віднесені: наявність робочої сили, велика кількість природних ресурсів, протекціоністська політика уряду по відношенню до вітчизняних фірм, відмінності в практиці управління фірмами.

Чинники конкурентоспроможності розуміються як одна з чотирьох основних детермінант конкурентних переваги разом із стратегією фірми, її структурою і конкурентами, умовами і наявністю споріднених або суміжних підприємств галузі що конкурують на ринку.

Також слід зазначити, що підприємство має безліч ресурсів для підтримки конкурентоздатності, які представлені на рисунку 1.1 На нашу думку, особливо значимими для підприємств є фінансові ресурси. З цієї причини, пропонуємо розглянути це питання детальніше далі [44].

Рисунок 1.1 — Ресурси підприємства

Необхідно зазначити, що значимою перепорою фінансового забезпечення конкурентоздатності підприємства – є вдосконалення шляхів надходження фінансування для отримання високої ефективності їх використання. Отже, конкурентоспроможність та її фінансова механіка забезпечення складається не лише з пошуку та залучення фінансових джерел, а ще й з процесу вибору

найоптимальнішого джерела фінансування , який в свою чергу базується на аналізі та оцінці ряду факторів, алгоритм яких зображено на рисунку 1.2 [34].

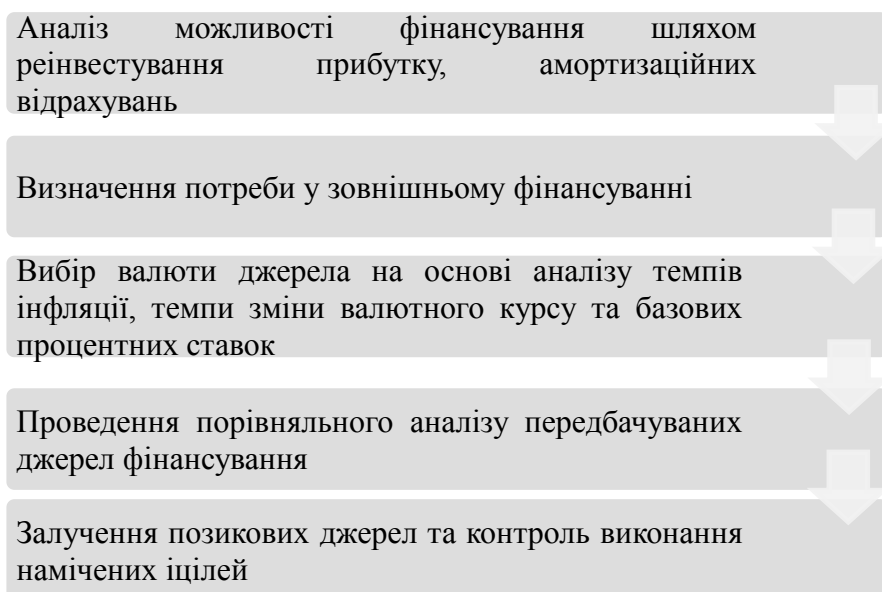

Рисунок 1.2 — Етапи вибору оптимального джерела фінансування

Як висновок із наведеного матеріалу потрібно зазначити, що кінцевим етапом вибору джерела фінансування є економічна ефективність реалізації проекту та її оцінювання, а також порівняння запланованих результатів підприємства з витратами на їх фінансування.

Як результат ми повинні отримати розуміння правильності вибору певного фінансування та зазначення причин вибору того чи іншого виду фінансового забезпечення. Важливо, усі підприємства, у котрих конкурентоспроможність продукції знаходиться на високому рівні, стикаються з проблемою вибору джерела фінансування.

Відтак, можна впевнено стверджувати, що оцінити ступінь конкурентоспроможності, можливо, якщо взяти за порівнюваний об'єкт фірму-лідера у галузі країни або навіть за її межі. Рисунок 1.3 показує інструменти, за допомогою яких можна впливати на управління конкурентоспроможністю підприємства.[31]

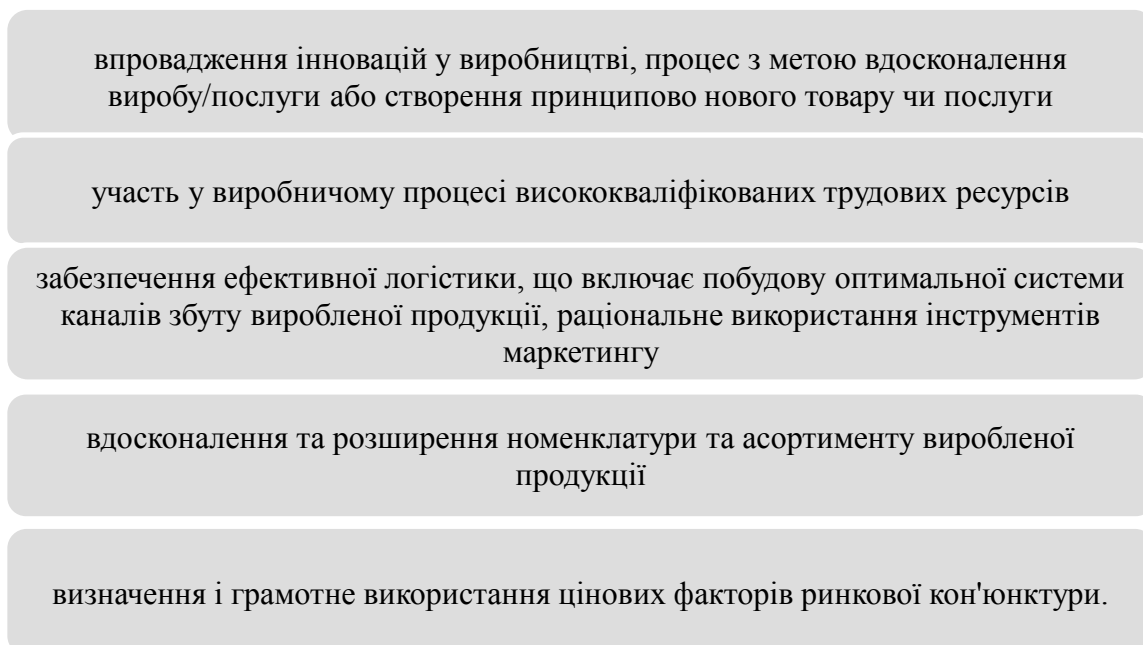

Рисунок 1.3 — Інструменти, за допомогою яких можна вплинути на конкурентоспроможність підприємства

Варто зазначити, що керувати конкурентоздатністю підприємства означає: підвищувати якість послуг, скорочувати затримки відправки товару та зменшувати ціни на реалізацію продукцію. При цьому управління конкурентоспроможністю необхідно розглядати як тривалий процес, що вимагає вагомої фінансової підтримки, високого рівня професіоналізму менеджменту та спеціалістів. Виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що конкурентоспроможність характеризує динаміку пристосування підприємства до умов ринкової конкуренції.

1.2 Методичні підходи регулювання конкурентоспроможності продовольчого ринку

Як показують дослідження в галузі, криза останніх років підтвердила важливість і необхідність розробки та обґрунтування ефективних механізмів і

моделей державного регулювання ринкових процесів як у світовій, так і в національній економіці.

Досвід багатьох передових країн, що розвиваються, приводить до розуміння того, що в умовах глобалізації лише раціональне та науково обґрунтоване поєднання та взаємодоповнюваність регуляторних і ринкових впливів може забезпечити високу та стійку соціально-економічну ефективність та конкурентоспроможність сучасного виробництва.

На наш погляд система господарсько-організаційного впливу на продовольчий ринок повинна об'єктивно включати форми і методи прямого і опосередкованого державного регулювання, забезпечувати можливість самостійної виробничо-торговельної діяльності всіх ланок агропромислового комплексу та підвищення їх господарської активності. [9]

Методи прямого впливу передбачають регулювання із боку держави, наприклад, податкове законодавство, юридичні правила у сфері амортизаційних відрахувань, бюджетні процедури з державних інвестицій. Прямі методи часто мають високу ефективність через оперативне досягнення економічного результату. Однак у них є серйозна вада – створення реальних перешкод ринковому процесу.

Тимчасом як, у методах непрямого регулювання держава не впливає прямо на прийняті суб'єктами економічні рішення. Вона лише створює передумови до того, щоб за самостійного вибору економічних рішень суб'єкти тяжіли до тих варіантів, які відповідають цілям національної економічної політики. [7]

При цьому методи впливу на державу здебільшого реалізуються стосовно галузей, які є стратегічно важливими або неефективними в ринковому середовищі. До цих галузей можна віднести і сільське господарство. В інших секторах попит і пропозиція в основному формуються ринком, виходячи з поточної ситуації, державної податкової політики, доходів споживачів. На основі вищесказаного пропонуємо розглянути рисунок 1.4 набір заходів для

підтримки розвитку продовольчого ринку та забезпечення збалансованого попиту та пропозиції.

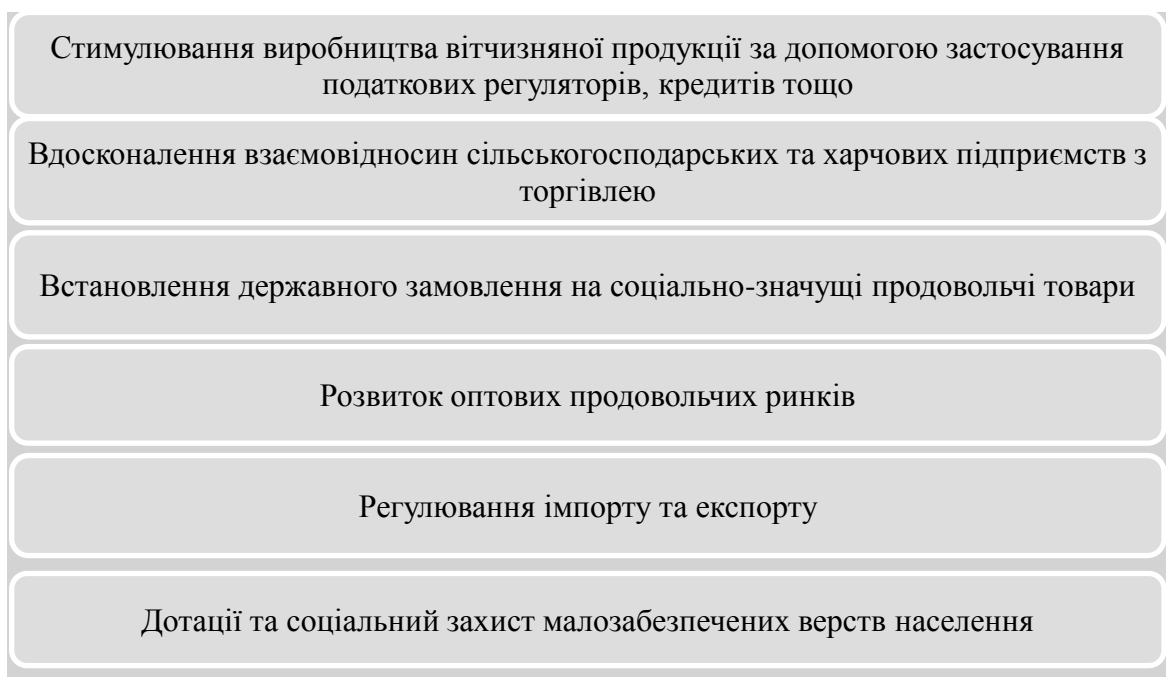

Рисунок 1.4 — Комплекс заходів, що сприяють розвитку продовольчого ринку та забезпечують збалансованість попиту та пропозиції

При вивченні механізму державного регулювання продовольчого комплексу, значну увагу науковці приділяли довгостроковому та середньостроковому прогнозуванню та плануванню. Проте зі створенням цивілізованого продовольчого ринку питанням стратегічного планування та прогнозування в АПК досі не приділяється належної уваги.

Відомо, що однією з причин незадовільного стану економіки галузі є високі податкові пільги для виробників, які не мають фінансових ресурсів для розвитку та вдосконалення виробництва. Збитки деяких компаній галузі значною мірою пов'язані з високим податковим тягарем.

Як показують новітні дослідження в галузі конкурентоспроможності підприємств використання запропонованих нижче методичних інструментів дозволить охопити основні вектори управлінської діяльності, спрямовані на підвищення вартості кінцевого продукту, підвищення

конкурентоспроможності, ефективності та стійкості виробництва продуктів харчування та організацію взаємовигідних відносин між учасниками ланцюга створення продукції. На наш погляд, розглянемо деякі з них детальніше.

Необхідно зазначити, що кластерна політика як елемент галузевої та регіональної політики сприяє зміцненню взаємозв'язків між учасниками ціннісного ланцюжка при реалізації великих проектів. Процес кластеризації в агропромисловому комплексі та галузях харчової промисловості виконує важливу соціально-економічну роль, яка полягає у більш повному використанні виробничої потужності, збільшенні робочих місць, доходів працівників, ефективності діяльності суб'єктів господарювання та податкових надходжень до бюджету. Здійснене дослідження дозволяє розглянути наступні інструменти реалізації процесного підходу.[5]

Очевидно, що ефективною формою взаємовигідного співробітництва бізнес-структур та регіональних органів влади є державно-приватне партнерство, спрямоване на консолідацію наявних ресурсів та досягнення стратегічних цілей між усіма ділянками ціннісного ланцюжка

Наступним інструментом реалізації процесного підходу в управлінні є ощадливе виробництво (Lean production). Ця технологія спрямована на вирішення таких проблем харчової промисловості, як: висока собівартість виробленого продукту, енергоємність виробництва; низька якість продукції; значне зношування обладнання, невиконання термінів поставок.

Ще одним інструментом процесного підходу є реінжиніринг бізнес-процесів. Реінжиніринг в аграрному секторі передбачає здійснення модернізації, реструктуризації та реорганізації. Здійснення реінжинірингу передбачає структурний перегляд формування цілісного ланцюга продукту з урахуванням організаційно-економічних, природно-кліматичних, екологічних та інших факторів. Такі перетворення підвищують гнучкість структури, клієнтоорієнтованість у всіх її ланках, забезпечать координацію та взаємозв'язок усередині інтегрованих агропромислових підприємств.

Встановлено, що процесна методологія управління «Шість сигм» спрямована на підвищення якості продукції, що виробляється, і мінімізацію рівня зіпсованої продукції. Інструменти концепції «Шість сигм» роблять вагомий внесок у забезпечення безпеки продуктів харчування та мінімізацію ризику виникнення отруєнь, підвищення продуктивності та покращення якості продукції харчової промисловості, а також скорочення часу циклу виробництва, відходів та зайвих витрат.

Важливо розуміти, що не існує універсальних методів та інструментів управління, які однаково були б результативні як по відношенню до суб'єкта господарювання, так і до регіону. Для ефективного управління харчовою промисловістю на мезорівні доцільно застосовувати адміністративні, економічні та цифрові методи управління, що представлені в таблиці 1.1.[8]

Таблиця 1.1 — Інструментальні засоби та методи управління ціннісним ланцюжком продукту харчової промисловості на мезорівні

Методи управління ціннісним ланцюжком продукту харчової промисловості		
Адміністративні методи	Економічні методи	Цифрові методи
Інструменти (засоби) управління		
нормативні акти	податкові пільги	бази статистичних даних
державні програми	субсидії, субвенції, дотації, позики, пільгове кредитування.	методичні вказівки, інструкції, рекомендації
стандарти якості	спеціальні інвестиційні контракти, гранти	моніторинг
	система державних закупівель	програмні продукти

Побудовано на основі [5]

Таким чином, у процесі господарської діяльності ефективність агропромислового комплексу безпосередньо залежить від комплексу факторів, основним із яких є державне регулювання. Держава з допомогою економічних важелів прямо і опосередковано впливає на формування необхідних економічних інтересів сільськогосподарських суб'єктів. Загальна мета системи державної політики – створити сприятливе економічне, соціальне, правове середовище та організаційну підтримку для ефективного та сталого розвитку.

2 АНАЛІЗ ВНУТРІШНЬОГО ТА ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ФУНКЦІОНУВАННЯ МОЛОКОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

2.1 Оцінка рівня розвитку молокопереробної галузі України

Стійкий розвиток суб'єктів підприємництва в аграрному секторі економіки неможливий без побудови стабільних умов механізму державного регулювання. У 2020 р. фактор поширення гострого респіраторного захворювання COVID-19, став одним з основних показників впливу на функціонування суб'єктів підприємництва в аграрному секторі економіки України.

Як показують дослідження, загальний стан кризи в економіці країни негативно вплинув на розвиток підприємництва в аграрному секторі економіки. Система державного регулювання функціонування підприємництва в сільському господарстві не враховує повною мірою: потреби в розвитку логістичної інфраструктури, менталітет українців, нерівномірності щільності населення по території країни, відмінності клімату і родючості ґрунтів, недостатньо орієнтована на стимулювання виробництва екологічно безпечної продукції та впровадження інновацій [28].

Обсяги державної підтримки суб'єктів підприємництва в сільському господарстві не забезпечують високих темпів зростання обсягів виробництва в цьому секторі економіки. Для вирішення таких питань необхідна гнучка адаптація окремих елементів системи державного регулювання до функціонування суб'єктів підприємництва в сільському господарстві.

Необхідно зазначити, що у 2021 році підвищення цін на енергоносії у жовтні не лише збільшить вартість переробки молока, а й значно збільшить витрати на упаковку продукції, яка також виробляється в Україні. Відповідно підвищення вартості енергоносіїв безпосередньо впливає на переробку, здорожуючи все – пакувальні матеріали і інші додаткові ресурси. Сьогодні ефективність підприємств із переробки молока практично дорівнює нулю. А

декому це навіть не вигідно, тому займатись такою переробкою економічно недоцільно. Таким чином, на ціну молока впливає низка факторів, але ціни на енергоносії є найважливішим фактором [32].

Відомо, що у собівартості виробництва готової продукції ціна газу зазвичай до 15%. У випадку продуктів, що вимагають більш тривалої термічної обробки, таких як згущене або сухе молоко, вартість газу зростає. Тому підприємства прогнозують, що підвищення тарифів на електроенергію змусить їх збільшити ціни на готову продукцію [41].

Розглянемо подальший аналіз, який показує яке місце в світовій молочній галузі займає Україна. Аналіз матеріалу в таблиці 2.1 свідчить про те, що у 1990-тих роках Україна була на шостому місці з виробництва молока у світі.

Таблиця 2.1 — Місце України в молочному світі 1991 – 1995 рр

№	Країна	Вироблено млн тонн
1	США	68,8
2	Росія	43,6
3	Німеччина	28,3
4	Індія	25,1
5	Франція	23,4
6	Україна	18
7	Бразилія	16,2
8	Великобританія	14,8
9	Польща	12,8
10	Нідерланди	11,2
	Інші	200,2
	Разом	462,4

Побудовано на основі [24]

Аналізуючи показники виробництва молока в 2015 – 2020 рр. - Україна не входить в топ 10, а за своїм показником виробництва станом на 2020 рік 9,5 млн тон займає 32 місце в рейтингу (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 — Місце України в молочному світі 2015 – 2020 рр

№	Країна	Млн тонн	Зміна
1	США	94,7	+ 38%
2	Індія	72,8	+ 190%
3	Бразилія	34,2	+ 111%
4	Китай	33,1	+ 543%

5	Німеччина	32,3	+ 14%
6	Росія	30,5	-30%
7	Нова Зеландія	21,2	+ 140%
8	Франція	20,1	-14%
9	Турція	17,2	+ 93%
10	Пакистан	15	+ 280%
	Інші	282,7	+41 %
	Разом	653,8	

Побудовано на основі [25]

Проведемо ретроспективний аналіз молочної галузі, який представлений в таблиці 2.3 за останні 30 років. Подальший аналіз показує, що за роки кількість переробних підприємств зменшилась в три рази. Варто відмітити, що на 2020 рік ми маємо 192 підприємства, які показали результати своєї діяльності.

Таблиця 2.3 — Основні показники молочної галузі в Україні на 2020 рік

	1990	2003	2020
Кількість молокопереробних підприємств, од.	643	441	192
Виробництво молока, млн.т	24,5	13,67	9,5
Переробленого молока, млн.т	18	4,5	3,8
Продукція з незбираного молока, тис.т	6 430	1230	1 010
Вершкове масло, тис.т	441,1	145,3	89,2
Сир, тис.т	183,8	167,8	128,6
Сухе молоко, тис.т	61,1	19,8	34,1
Згущене молоко, тис.т	166	101,4	74,5
Споживання молока на душу населення, кг	373	220	221

Побудовано на основі [40]

Наступний рисунок 2.1 показує на негативну динаміку зміни поголів'я корів у порівнянні 2020 року. Необхідно зазначити, що у 1990 році на фермах тримали 6,3 млн голів, в особистих селянських господарствах було 2,2 млн голів. У 2020 році особисті господарства тримають 0,4 млн голів, а на фермах – 1,3 млн т. [32].

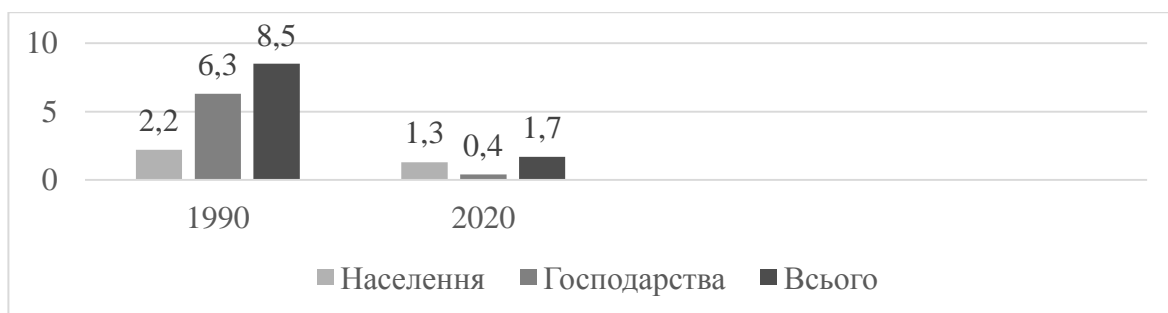

Рисунок 2.1 — Динаміка зміни поголів'я корів у порівнянні 1990 - 2020 млн.
голів

Найбільше споживання молока та молочних продуктів у 2005 році становило 225,6 кг. У 2019 році споживання молока та молочних продуктів в Україні становило лише 201,7 кг на рік, що в 1,8 раза менше норми, відповідно до таблиці 2.4 .

Таблиця 2.4 — Споживання молока та молочних продуктів на одну особу за рік, кг

Побудовано на основі [40]

Річний рівень споживання молока та молочних продуктів в Україні на душу населення 350-380 кг на рік є науково раціональним. Відповідно, дані таблиці 2.4 показують, що за останні 19 років у всіх регіонах України фактичне споживання молока на душу населення значно нижче за раціональну норму і

№	Країна, область	Рік							
		2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Україна	199,1	225,6	206,4	209,9	209,5	200,0	197,7	201,7
2	Автономна республіка Крим	141,6	161,4	181,0	–	–	–	–	–
	області								
3	Вінницька	195,3	232,9	216,0	214,0	205,0	200,9	200,9	198,0
4	Волинська	264,4	268,8	240,1	221,3	210,0	210,1	202,4	206,9
5	Дніпропетровська	167,1	193,7	178,9	194,7	204,6	200,3	199,2	197,5
6	Донецька	157,3	196,1	178,2	171,2	169,3	161,7	165,5	170,4
7	Житомирська	260,3	282,9	243,1	230,8	218,8	207,2	215,5	209,0
8	Закарпатська	242,4	259,4	236,6	223,0	229,1	221,1	210,4	230,8
9	Запорізька	163,8	189,3	176,5	186,4	181,9	164,6	174,5	171,4
10	Івано-Франківська	295,0	302,7	264,7	259,3	281,4	273,0	260,3	276,7
11	Київська	201,5	208,5	196,3	222,8	221,7	204,6	203,6	211,2
12	Кіровоградська	209,4	228,3	202,9	27,8	202,8	199,8	198,7	213,8
13	Луганська	121,9	168,7	173,6	144,8	138,2	136,8	139,2	147,4
14	Львівська	264,8	258,3	210,5	235,5	232,7	214,4	205,2	215,3
15	Миколаївська	190,4	244,0	219,7	206,8	212,6	202,0	203,1	204,3
16	Одеська	164,0	213,9	185,0	194,5	188,0	180,7	190,3	185,8
17	Полтавська	221,0	246,5	219,7	223,6	217,9	210,0	199,2	201,5
18	Рівненська	239,4	271,5	246,5	213,1	203,5	198,8	188,3	191,7
19	Сумська	217,1	221,2	216,1	203,5	194,8	192,3	187,9	182,4
20	Тернопільська	288,2	278,1	237,2	235,1	245,7	236,2	231,2	245,1
22	Харківська	168,7	217,6	216,8	228,3	239,9	220,9	208,7	203,9
23	Херсонська	200,8	216,6	186,5	195,6	213,3	204,4	193,5	183,9
24	Хмельницька	268,6	282,9	242,1	233,0	225,1	223,4	208,3	208,2
25	Черкаська	216,3	248,4	221,2	226,9	221,1	206,2	214,2	216,6
26	Чернівецька	254,8	263,0	242,2	243,9	251,0	240,8	233,7	226,6
27	Чернігівська	280,4	280,5	251,7	239,2	226,7	217,7	214,6	210,5

коливається від 199,1 до 201,7 кг на душу населення на рік.

На нашу думку, регіональні особливості споживання молока зумовлювали певні економічні, демографічні та ринкові фактори. До даних

факторів необхідно віднести: купівельна спроможність, доходи жителів регіону та ціна реалізації продукції; чисельність міського та сільського населення, їх вік, смаки, традиції та звички.

Аналіз рівня споживання молочної продукції населенням регіонів України дає можливість визначити певний рівень диспропорцій у виробництві та формуванні регіональних продовольчих фондів, представлений в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 — Класифікація регіонів України за функціями на ринку молока

Група областей	Функції на ринку	Області (регіони)
Вивозять продукцію	Забезпечити населення продуктами харчування та вивезти з території молочну продукцію.	Вінницька, Житомирська, Чернігівська, Полтавська, Сумська, Хмельницька
Увозять і вивозять продукцію	Частково задовольняє потреби населення в молоці та молочних продуктах.	Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Львівська, Рівенська, Тернопільська, Херсонська, Черкаська, Чернівецька
Увозять значні обсяги продукції	Увозять молочну продукцію	Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Одеська, Київська, Луганська, Харківська

Побудовано на основі [28]

Необхідно зазначити, що у сучасних умовах обмін між регіонами дає можливість зміцнити продовольчу безпеку, проте, безперечно, головною умовою її досягнення стає розвиток власного агропромислового виробництва. Необхідно зауважити, що на рівень споживання молока і молочних продуктів вагомий вплив має розвиток молочної галузі тваринництва.

Зважаючи на мету нашого дослідження одним з факторів стабілізації ринку молока та молочних продуктів є рівень закупівельних цін. У країнах ЄС у 2020 році середня ціна закупівлі молока склала 38,07 євро за 100 л. Середня ціна реалізації молока сирого усіх видів сільськогосподарськими підприємствами (без ПДВ) у 2020 році по Україні склала 29,36 євро за 100 л, що нижче на 8,71 євро (на 21%).

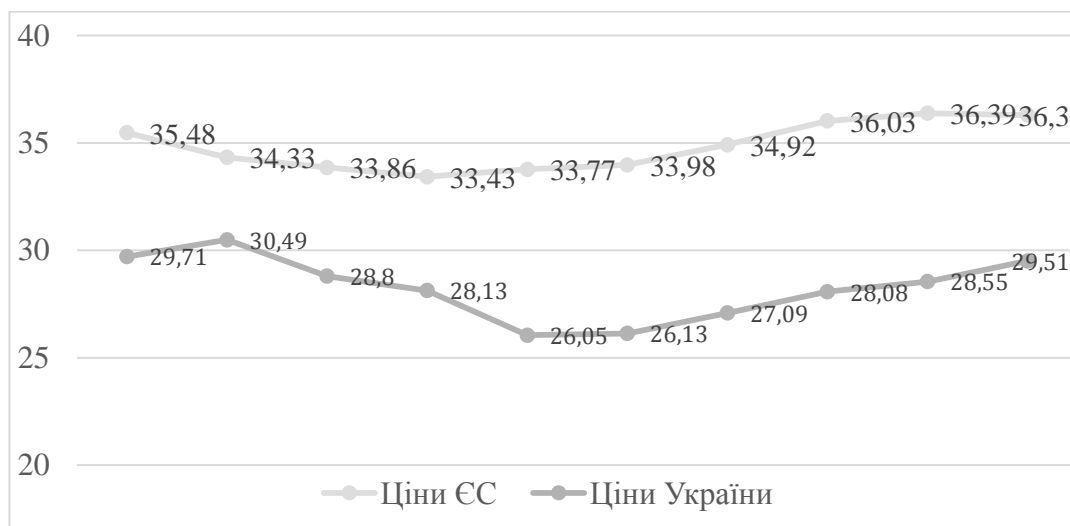

Рисунок 2.2 — Динаміка закупівельних цін на молоко в Україні та країнах Європейського Союзу у 2020 році, євро за 100 л

Побудовано на основі [33]

Слід зазначити, щоб уникнути такої ситуації, необхідно збільшувати закупівельну ціну сирого молока на українському ринку. Згідно з результатами аналізу, наведеного на рисунку 2.3, найвищі закупівельні ціни на молоко серед основних країн-виробників Європейського союзу були зафіксовані у лютому 2020 року в Італії – 38,60 євро за 100 літрів, у Франції – 37,81 євро за 100 літрів. США. Нідерланди – 37,30 євро за 100 літрів молока. Найнижчий у Литві – 32,05 та Угорщини – 32,92 . Важливим аспектом аналізу стану та перспектив ринку є визначення його експортно-імпортного потенціалу [33].

Отже, очевидно, що виробництво молока знаходиться на межі збитковості, підтвердженням цього є ціна реалізації. Таким чином якщо не вжити заходів, то така тенденція призведе до знищувального стану як у молочному скотарстві, так і у молокопереробній промисловості [8].

Як показують результати аналізу, в Україні спостерігається складна економічна ситуація молокопереробних підприємств, яку можна пояснити так:

- дуже низькі світові ціни на молоко та молочні продукти;

- неспроможність вітчизняного ринку молока та молочної продукції виробляти та експортувати продукцію, що користується попитом не лише в СНД, а й у ЄС;

- погіршення економічного становища населення.

Тільки сильні компанії з сучасною та ефективною організацією всіх виробничих процесів – від закупівлі молока до продажу готової молочної продукції – можуть забезпечити прибуток та подальший розвиток.

2.2 Вплив молочного імпорту на конкурентоспроможність внутрішнього ринку

У результаті дослідження було помічено, що попри несприятливі погодні умови та проблеми в логістичних ланцюжках виробництво молока у світі зросло. За даними Американської ради з питань експорту (USDEC), валове виробництва від «великої шістки» (найбільших експортерів молочної продукції - Нової Зеландії, ЄС, США, Австралії, Аргентини, Білорусії) зросло. Значне зростання виробництва спостерігалось в США. Діючі програми підтримки, пов'язані з пандемією, зокрема урядова програма Farmers to Families Food Boxes (закупівля харчових продуктів у фермерів, формування і дистрибуція продовольчих кошиків населенню, яке втратило роботу), збільшення поголів'я корів та їх продуктивності привели до зростання.

За даними дослідної компанії GIRA зазначають, що протягом наступних п'яти років світове виробництво товарного молока буде зростати. Найбільші гравці китайського ринку вже спрямовують значні інвестиції в молочарство. Великі виробники молока і молочних продуктів у країні — анонсували збільшення поголів'я на 1,5 млн. корів.

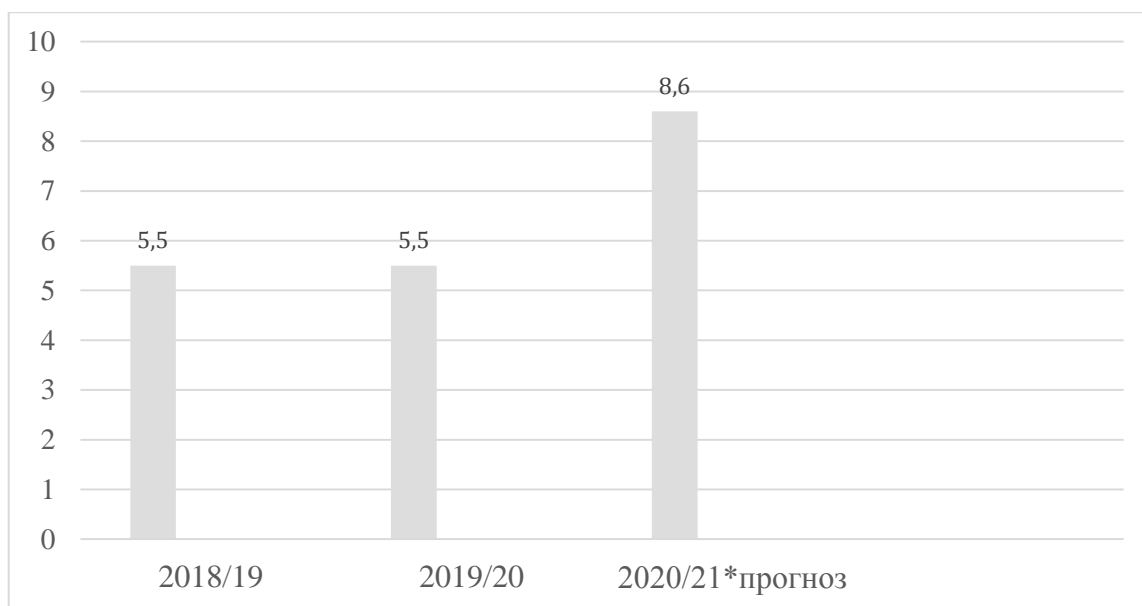

Рисунок 2.3 — Приріст споживання молока у світі, млн. т

Побудовано на основі [12]

Також, дослідження показує, що не дивлячись на пандемію та зменшення об'ємів роботи закладів харчування, які використовують досить великий обсяг молочних продуктів, попит у 2020 році був високим — 8,6 проти 5,5 млн. т, що зображено на рисунку 2.3. Таким чином за даними аналітиків GIRA, близько 60% вершкового масла, або кожен другий кілограм, іде в індустрію громадського харчування. Зупинка цього сектора негативно вплинула на споживання даного продукту.

Подальший аналіз показує, що 2020 рік був також історичним роком для зовнішньої торгівлі: Україна втратила звання нетто-експортера. На кінець року сальдо зовнішньої торгівлі досягло мінус 77,6 млн. дол. Карантинні обмеження діють у всьому світі, тому акцент робився на підтримці від національного споживача та держави. Втім, слід зазначити, що для України це дві не конкурентоздатні позиції.

До того ж, висока собівартість молочних товарів також відіграли свою роль. Звання нетто-імпортера ми отримали через дві імпортні групи, частка яких останніми роками активно зростає – кисломолочні продукти та сири. Підтвердженням даного фактору є супермаркети, де продають недорогі імпортні йогурти, вершки та сири.

Подальший аналіз таблиці 2.6 показує, що сальдо по кисломолочних продуктах за минулий рік становило мінус 5 млн. 47,2 тис. дол. Загалом товарів було доставлено у сумі 14 мільйонів доларів. (+54,8%). Тимчасом, як імпорт сиру зріс на 93,3% до 210,5 млн. доларів за підсумками року, сальдо даної групи склав мінус 186 мільйонів доларів. Натомість експорт великих молочних груп впав на 9-40%. Зовнішні поставки згущеного молока та вершків минулого року впали на 21,3% до 12 мільйонів доларів, згущеного молока на 27,5% (55,7 мільйона доларів) та вершкового масла на 36,5% (49 мільйонів доларів).

Тоді як, приріст експорту відзначено лише по сироватці — плюс 21,5%, до 22,3 млн. дол. Через привабливі ціни на світовому ринку експорт казеїну у грошовому вираженні торік зріс на 161,8%., відповідно надійшло до України 38 млн. дол. Загалом експорт молочних продуктів у 2020-му році скоротився на 17,3% — 226,6 млн. дол., а імпорт зріс на 99,9% — 304,2 млн. дол.[2]

Таблиця 2.6 — Зовнішня торгівля молочними продуктами у 2020 році

	Імпорт				Експорт				Сальдо тис.дол
	Всього, тис.дол	У % до 2019- го	Всього, тонн	У % до 2020 -го	Всього, тис.дол	У % до 2019 -го	Всьог о,тон н	У % до 2020 -го	
Молоко та вершки незагущені	11 624	227	12 968	263	12 069	- 21,3	18 744	- 25,7	445,6
Молоко та вершки згущені	14 005	142	6 143	139	55 705	- 27,5	27 520	- 23,7	41700,3
Маслянка ферментовані	14 028	54,8	9 920	60	8 981	-9,5	5 702	-6,0	-5047,2
Молочна сироватка	6 920	33,5	5 062	57	22 323	21,5	26 922	10,8	15403,3
Масло вершкове	40 580	146,5	10 012	194	49 058	- 36,5	11 300	- 38,3	8478,1
Сири	210 487	93,3	46 767	97	24 484	-9,5	6 384	- 11,7	- 186002
Казеїн	909,7	35,1	139	30,6	38 042	161, 8	5 772	-8,7	37132
Морозиво	5 611	733	1 030	867,	15 945	- 53,8	6 763	17,7	10334
Всього, тис. дол	304167,4	99,9			226611	- 17,3			-77 555

Побудовано на основі [17]

Таким чином, через дефіцит молока показники експорту продовжать знижуватися. Якщо раніше був експорт і ми мали залишок 800 тис. тонн за рахунок постачання молока від населення у весняно-літній період, то на сьогодні молоко від населення відсутнє і надлишку відповідно який йшов на експорт - відсутній. Тому аналіз матеріалу показує, що ми не маємо перспектив бути конкурентоспроможними на зовнішніх ринках. Ми можемо конкурувати лише в тому випадку, якщо ми виробляємо продукти з доданою вартістю. Хоча сьогодні ми продаємо такі продукти, як сухе молоко та вершкове масло, ми неконкурентоспроможні на європейських ринках.

Враховуючи квоти на експорт молочної продукції до Європейського Союзу, з даних наведених в таблиці 2.6, видно, що у 2019 році ми не використовуємо квоти за жодними показниками. Єдине, чого ми змогли досягти 100% реалізувати квоти за вершковим маслом, причиною цього була вища ціна на біржі ніж на нашому внутрішньому ринку. В результаті багато наших виробників змогли експортувати свою продукцію на вигідних умовах.[20]

На нашу думку, дані квоти недостатні та їх необхідно переглядати. Вважаємо виправданим їх збільшення та запровадження квот на імпорт молочної продукції. Враховуючи, що у Європейському Союзі 580 мільйонів споживачів та 38 мільйонів в нашій країні, а ми отримуємо такі ж квоти як і в Європі. Оскільки Європейський Союз надав нам такі квоти для 500 мільйонів європейських споживачів, а ми отримуємо суму для 38 мільйонів споживачів. З цієї причини, здається справедливим наполягати на введенні дзеркальних квот, а все, що виходить за рамки норми, потрібно накладати податком у звичному режимі та відповідно до митних стягнень. Тим часом, саме кошти, які отримуємо від митного стягнення, необхідно нагромаджувати у фонд підтримки молочної галузі.

Таблиця 2.7 — Квоти на експорт молочної продукції до країн ЄС

№	Категорія	Кількіст, т	Вибрано
---	-----------	-------------	---------

		Домовленість	2017	2018	2019	2020	2021	квот 2019 р
1	Вершкове масло	1500 - 3000	1800	2100	2400	2700	3000	100%
2	Сухе молоко	1500 - 5000	2200	2900	3600	4300	5000	30%
3	Молоко, вершки, згущене молоко та йогурти	8000 – 10 000	8400	8800	9200	9600	10000	15%
4	Сметана	300 -500	340	380	420	460	500	2 %
5	Сир кисломолочний, морозиво	2000	2000	2000	2000	2000	2000	39%
6	Спреди та суміші	250	250	250	250	250	250	0%
7	Сир	квот немає						

Побудовано на основі [35]

У результаті дослідження ми встановили, що станом на 1 січня 2016 року у Білорусі немає жодного кілограма молочної продукції з України. Проте, слід зазначити, що в цей проміжок часу відкрилось 14 білоруських підприємств, яким було дозволено експортувати свою продукцію до нас. Відомо, що Білоруська Республіка закупає в Україні соєвий шрот на корм худобі, а потім експортують молочну продукцію до нашої держави. Варто додати, що білоруський уряд підтримували російське зовнішньоекономічне ембарго на ввезення молочних продуктів до країн Євразійського союзу.

Таблиця 2.8 — Зовнішня торгівля України в 2020 році млн.USD

Країна-партнер	Кількість декларацій	Товарообіг	Експорт	Імпорт	Сальдо
Польща	2331	88,07	1,05	87,02	- 85,97
Німеччина	912	30,39	0,03	30,37	- 30,34
Молдова, Республіка	940	19,62	19,50	0,12	19,37
Нідерланди	337	15,90	0,00	15,90	-15,90
Азербайджан	264	14,36	14,36	0,00	14,36
Франція	513	14,30	0,00	14,30	-14,30
Грузія	476	12,40	12,91	0,00	12,91
Казахстан	161	11,24	12,40	0,00	12,40
Китай	467	8,72	11,24	0,00	11,24
Італія	628	7,77	0,00	8,72	- 8,72
Білорусь	342	6,88	0,00	8,39	- 8,39
Ізраїль	114	5,40	7,58	0,18	7,40
Вірменія	139	6,88	6,88	0,00	6,88
Бельгія	289	5,40	0,00	5,40	- 5,40
Литва	108	4,49	0,00	4,49	- 4,49
Інші	2 054	42,98	28,44	14,54	13,90
Всього	10 075	303,83	114,39	189,44	- 75,05

Побудовано на основі [37]

Отже, в першу чергу необхідно використовувати шрот щоб виробляти корми та розвивати тваринництво в Україні, а не закуповувати молоко з Білорусі. Це дослідження показує, що потрібна чітка позиція держави та уряду: поки Білоруська Республіка не відмовляється підтримувати російське ембарго, ми не повинні закуповувати її продукції.

На підставі викладеного матеріалу, можна зробити висновок про те, що одне з основних завдань для переробників та виробників молока на сьогодні – налагодити активну сумісну співпрацю з державою та з потенційними споживачами. Таким чином необхідно посилити діалог вітчизняних виробників молока та молочної продукції з потенційними споживачами задля мети покращення свого позитивного іміджу та формування систематичного експорту. Завдяки спільним зусиллям держави, виробників та переробників молока внутрішній ринок молока та молочних продуктів може бути прибутковим та успішно експортувати українські молочні продукти до Європейського союзу та інші країни світу.

3 ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

На підставі проведеного дослідження слід зазначити, що важелі державної підтримки, економічна політика держави спрямована на обмеження міжнародної торгівлі, а також активізація експорту – являються основними кроками, якими користується весь світ для підвищення конкурентоспроможності молокопереробних підприємств. Українській молочній галузі складно конкурувати з виробниками молока у Євросоюзі, тому що отримує в декілька разів менше державної підтримки. У ході дослідження було встановлено, що загальний бюджет Євросоюзу складає 160 млрд євро, з яких 58 млрд євро надано на державну допомогу агропромислового комплексу. Найбільше підтримки отримує Польща – 8-10%. Із цих 58 мільярдів євро 41,7 мільярда виділено на пряму підтримку сільськогосподарського сектору, а решта – на всі інші програми [2].

Аналіз матеріалу свідчить про те, що для того щоб покращити стан молочної галузі в Україні необхідно вивчити успішний досвід інших країн. Візьмемо, наприклад, дві країни: Ірландію з її невеликим виробництвом і великою кількістю фермерів (17 тис. фермерів виробляють 5 млн. т. молока на рік) і США з великим промисловим виробництвом, (фермери не мають стада менше 500 і 90 млн т молока на рік) дані табл.3.1

Як свідчать результати аналізу сьогодні Ірландія експортує 90% своєї молочної продукції, тоді як США зосереджено на внутрішньому ринку. Успіх Ірландії був зумовлений консолідацією кооперативів. Проте слід зазначити, що більшість світової молочної промисловості складається з молочних кооперативів. У результаті дослідження було помічено, що комітет з експорту підтримує та контролює державну підтримку експорту ірландського виробника. Також вони почали виробляти продукцію із високою доданою

вартістю. Сухе дитяче харчування зараз у великій кількості імпортується з Ірландії в Росію, де росіяни вже виробляють продукти харчування з напівфабрикатів, фасують ці продукти та продають їх як російський продукт [34].

Таблиця 3.1 — Світові успішні приклади реорганізації переробної молочної галузі

Ірландія	США
5 млн. т./рік;	90 млн. т./рік
17 000 фермерів	35 000 фермерів
стада до 100 корів	Стада >500 корів
90% експорт	Здебільшого внутрішній ринок
Потужний брендінг на міжнародному ринку	Відсутність чіткого бренду США
ФАКТОРИ УСПІХУ	
<ul style="list-style-type: none"> - Консолідація кооперативів - Вхід мультинаціональних корпорацій - Виробництво продукції з вищою доданою вартістю (протеїни, дитячі суміші) - Державна підтримка експорту (Ірландський молочний комітет) ✓ UK30% ЄС30%, решта 40 % ✓ Завод рекомбінованого сиру в Рїяджу 	<ul style="list-style-type: none"> - Консолідація ферм, переробників та послуг - Оперативне впровадження нових технологій, відносно низькі ціна на корми - державна політика США щодо аграрного сектору - широке використання висококваліфікованих консультантів (Ph, D.s) - виробництво > внутрішнього попиту, що дало можливість експортувати - підтримка Ради з експорту молочної продукції США - продукти з високою доданою вартістю

Побудовано на основі [13]

Згідно з нашими дослідженнями, у США найбільша консолідація переробних ферм. Аналіз матеріалу показує, що діє державна політика захисту аграрного сектора, що проявляється у вигляді правила: не більше двох відсотків іноземних товарів на полицях магазинів, працює Рада з експорту молока та Рада директорів, щочетверга Чиказька біржа встановлює ціни. Щочетверга виробники молока відстежують ціни на вершкове масло та сухе молоко на фондовій біржі і відразу котирують сировину. Необхідно відмітити, що вони не мають сезонності, відсутній дефіцит та інакший розрахунок сировини.

Важливо, що головним чинником успіху цих двох схем розвитку молочної галузі є державна допомога.

Тому у процесі дослідження виникла необхідність розглянути історію державної підтримки молочного скотарства, яка представлено в таблиці 3.2. На сьогоднішній день ми маємо 5 документів, прийнятих для розвитку тваринництва: перший документ – закон про податок на додану вартість (спеціальний режим). Щойно у 2012 році його змінили, виробництво молока у населення почало різко знижуватися. Нами виявлено, що цей механізм має недоліки з ПДВ, але необхідно виключити цю статтю і залишити тільки матеріальну основу.

Таблиця 3.2 — Історія державної підтримки молочного скотарства

1. Закон України №168/97-ВР від 03.04.1997 р.	Про податок на додану вартість (втратив чинність);
2. Розпорядження Кабінету Міністрів N 557-р від 10 серпня 2004 р.	Про схвалення Концепції Державної програми створення сприятливих умов для стабілізації та розвитку тваринництва на 2005-2010 рр. (програма не була затверджена);
3. Постанова КМУ №1158 від 19.09.2007 р.	Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року;
4. Наказ Мінагрополітики України № 886/128 від 10.12.2007 р.	Про затвердження галузевої Програми розвитку Про молочного скотарства України до 2015 року;
5. Розпорядження Кабінету Міністрів №1437 30.12.2015 р	Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року.

Побудовано на основі [21,23]

Проте слід зазначити, що у 2005 році міністр видав ухвалу про концепцію держпрограми розвитку, але концепцію не було затверджено. У 2015 році Міністерство аграрної політики схвалило розвиток молочного тваринництва, але на підставі вищевикладеного можна сказати, що ця галузева програма була заснована на помилковій статистиці, бо програма була створена, але не показала очікуваного результату.

Аналіз матеріалу свідчить про те, що Україні для конкурентоспроможності молокопереробних підприємств необхідна комбінована модель управління. Варто поєднати: експортну частину (

дрібнотоварні виробники), орієнтуватись на внутрішній ринок (крупнотоварні виробники), розвиток промислового виробництва молока та розвиток сімейних молочних ферм

Таблиця 3.3 — Пропозиції щодо підвищення конкурентоспроможності молочної галузі

Пропозиція	Пояснення
Створення іпотечного банку для фінансування галузі.	На сьогодні підприємці в Європі отримують 100 разів більше державної підтримки, ніж українці. Варто ініціювати збільшення державної підтримки в Україні. Необхідною дією буде створення іпотечного банку, який надасть можливість представникам бізнесу отримати доступ до фінансових ресурсів
Запровадження субсидування експорту	Запровадити субсидії шляхом виділення субсидій на сухе знежирене молоко та одночасного виділення їх із державного бюджету на підтримку експорту.
Створення та реалізація національної програми розвитку молочарства	Дана пропозиція складається з двох частин: переробна галузь і молочне скотарство. Створення профільного міністерства, яке буде займатись проблемами сектору. Програма розвитку має містити підтримку як великих, так і малих господарств.
Покращення трудових ресурсів	Крім того, слід враховувати, що в Україні є ще одна велика проблема – відсутність, в необхідній кількості, кваліфікованих працівників та учбових центрів. Все це необхідно оновити, створити центри підготовки кваліфікованих спеціалістів.

Побудовано на основі [27]

Виходячи з поставленого завдання, можна виділити дану пропозицію - створення Національного комітету порятунку молочної галузі, мета якого буде – об'єднання зусиль професійних організацій для подолання кризи в молочній галузі та забезпечення необхідного розвитку молочної індустрії. Отже, слід зазначити, що працювати варто в таких напрямках:

- розробка спільного з МЕРТ та сільського господарства Національної програми розвитку молочної галузі;

- розвиток індустріального скотарства, участь в розробці програм та механізмів державної підтримки;
- створення та розвиток сімейних молочних ферм, участь в розробці програм та механізмів державної підтримки;
- координація та громадський контроль державної підтримки розвитку тваринництва;
- захист інтересів вітчизняних виробників від зовнішньої торгівельної експансії ;
- розрахунок балансу виробництва та споживання молока в Україні;
- боротьба з фальсифікацією молочної продукції на внутрішньому споживчому ринку;
- створення справедливих ринкових умов торгівлі молочної продукції на внутрішньому ринку.

ВИСНОВКИ

Варто зазначити, що керувати конкурентоздатністю підприємства означає: підвищувати якість послуг, скорочувати затримки відправки товару та зменшувати ціни на реалізацію продукцію. При цьому управління конкурентоспроможністю необхідно розглядати як тривалий процес, що вимагає вагомої фінансової підтримки, високого рівня професіоналізму менеджменту та спеціалістів. Виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що конкурентоспроможність характеризує динаміку пристосування підприємства до умов ринкової конкуренції.

Таким чином, у процесі господарської діяльності ефективність агропромислового комплексу безпосередньо залежить від комплексу факторів, основним із яких є державне регулювання. Держава з допомогою економічних важелів прямо і опосередковано впливає на формування необхідних економічних інтересів сільськогосподарських суб'єктів. Загальна мета системи державної політики – створити сприятливе економічне, соціальне, правове середовище та організаційну підтримку для ефективного та сталого розвитку.

Як показують результати аналізу, в Україні спостерігається складна економічна ситуація молокопереробних підприємств, яку можна пояснити так:

- дуже низькі світові ціни на молоко та молочні продукти;
- неспроможність вітчизняного ринку молока та молочної продукції виробляти та експортувати продукцію, що користується попитом не лише в СНД, а й у ЄС;
- погіршення економічного становища населення.

Тільки сильні компанії з сучасною та ефективною організацією всіх виробничих процесів – від закупівлі молока до продажу готової молочної продукції – можуть забезпечити прибуток та подальший розвиток.

На підставі викладеного матеріалу, можна зробити висновок про те, що одне з основних завдань для переробників та виробників молока на сьогодні –

налагодити активну сумісну співпрацю з державою та з потенційними споживачами. Таким чином необхідно посилити діалог вітчизняних виробників молока та молочної продукції з потенційними споживачами задля мети покращення свого позитивного іміджу та формування систематичного експорту. Завдяки спільним зусиллям держави, виробників та переробників молока внутрішній ринок молока та молочних продуктів може бути прибутковим та успішно експортувати українські молочні продукти до Європейського союзу та інші країни світу.

Виходячи з поставленого завдання, можна виділити дану пропозицію - створення Національного комітету порятунку молочної галузі, мета якого буде – об'єднання зусиль професійних організацій для подолання кризи в молочній галузі та забезпечення необхідного розвитку молочної індустрії. Отже, слід зазначити, що працювати варто в таких напрямках:

- розробка спільного з МЕРТ та сільського господарства Національної програми розвитку молочної галузі;
- розвиток індустріального скотарства, участь в розробці програм та механізмів державної підтримки;
- створення та розвиток сімейних молочних ферм, участь в розробці програм та механізмів державної підтримки;
- координація та громадський контроль державної підтримки розвитку тваринництва;
- захист інтересів вітчизняних виробників від зовнішньої торгівельної експансії ;
- розрахунок балансу виробництва та споживання молока в Україні;
- боротьба з фальсифікацією молочної продукції на внутрішньому споживчому ринку;
- створення справедливих ринкових умов торгівлі молочної продукції на внутрішньому ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 10 прогнозів щодо розвитку молочного ринку від експертів EuroTier. Milkua.info. URL: <http://milkua.info/uk/post/10-prognoziv-sodo-rozvitku-molocnogo-rinku-videkspertiv-eurotier-2018>
2. Canadean: Новые тенденции 2020 года на молочном рынке. URL: http://milknews.ru/index/novosti-moloko_8620.html
3. Kozak O. A., Hryshchenko O. Yu., Vasylychenko O. M. Milk production in Ukraine: trends and perspectives. *Економіка АПК*. 2018. № 8. С. 26–34.
4. OECD-FAO Agricultural Outlook 2020-2029 URL: <https://stats.oecd.org/#>
5. Rigby D., Bilodeau B. Management Tools & Trends 2013. Bain & Company. URL: https://www.bain.com/contentassets/7fac29fadbe14b70967b3d3c8c540a9b/bain_
6. Ruslan Mudrak, Iryna Nyzhnyk, Volodymyr Lagodiienko, Nataliia Lagodiienko Impact of Seasonal Production on the Dynamics of Prices for Meat and Dairy Products in Ukraine. *TEM Journal*. № 8. С. 1159-1168.
7. Азоев Г.Л. Конкуренция: анализ, стратегия, и практика. *Центр экономики и маркетинга*, 1996. С. 280.
8. Арсеньев Ю.Н., Давыдова Т.Ю. Методология «шесть сигм» в обеспечении качества государственного управления и образования. *Тульского государственного университета*. 2018. № 1. С. 3-14. URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=32756696>.
9. Базилюк Я.Б. Конкурентоспроможність національної економіки: сутність та умови забезпечення: *Національний інститут стратегічних досліджень*, 2002. С. 132.
10. Баланюк І. Ф., Козак І. І., Шеленко Д. І. Формування внутрішнього економічного механізму розвитку організаційно-правових форм сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2019. № 5. С. 59-67.

11. Борщевский П.П., Заинчковский А.А., Кучук В.С. Совершенствование хозяйственного механизма в пищевой промышленности . *Техника*, 1984. С. 157.
12. Васильченко О. М. Світові тенденції розвитку виробництва молока та трансформація молочних ферм. *Ефективна економіка*. 2017. № 12. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5986>.
13. Галицький О. М., Лівінський А. І., Дяченко О. П. Організаційно-економічний механізм державного регулювання аграрного виробництва в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 3. С. 93-98.
14. Дем'яненко М. Я., Саблук П. Т., Скупий В. М. Державна політика фінансової підтримки розвитку аграрного сектору АПК. *ННЦ ІАЕ*, 2011. С. 372.
15. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
16. Держкомстат України. URL: [http:// kr.ukrstat.gov.ua/web.htm](http://kr.ukrstat.gov.ua/web.htm)
17. Динаміка виробництва, споживання, продажу та імпорту молочних продуктів 2005–2020 років. URL: <https://agropolit.com/infographics/view/63>.
18. Діброва А. Д. Теоретико-методологічні засади державної підтримки сільського господарства України. *Національний вісник НУБіП України*. 2009. № 142. С. 19-24.
19. Дюк А. А. Організаційно-економічна соціалізація підприємництва на селі в умовах трансформації господарювання. *Економіка АПК*. 2020. № 5. С. 108-114.
20. Зовнішня торгівля України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
21. Іванченко В. О. Посилення державного впливу на забезпечення сталого розвитку підприємництва в сільському господарстві. *Економіка АПК*. 2020. № 10. С. 108-113.
22. Івченко В.М. Аналітичні дослідження цінових тенденцій у сфері закупівлі великої рогатої худоби, свиней і молока в Україні та країнах ЄС станом на 15 травня 2021 року. *НДІ "Укragропромпродуктивність"*, 2021. С. 36.

23. Ільчук О. М. Державна підтримка сільського господарства в Україні. *Економіка АПК*. 2019. № 2. С. 93-98
24. Інформаційно аналітичний портал про молоко і молочне скотарство. URL: <http://milkua.info/uk>
25. Марцин В.С. Механізм забезпечення конкурентоспроможності товару та показники її оцінки. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 1 (79). С. 35–44.
26. Міжнародна фінансова корпорація IFC. URL : <https://www.ifc.org/>
27. Гадзало Я. М., Гладій М. В., Саблук П. Т., Лузан Ю. Я. Модернізація державної політики розвитку аграрної сфери України: виклики, шляхи вирішення. *Аграрна наука*. 2020. С. 330.
28. Молочна галузь України та її майбутнє через 10 років: проблеми, національна програма розвитку та державна підтримка. URL: <http://agropolit.com.blog>
29. Молочна промисловість. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=69334
30. Лупенко Ю. О., Малік М. Й., Шпикуляк О. ГОрганізаційно-економічне забезпечення розвитку сімейних фермерських господарств : монографія. *ННЦ «ІАЕ»*, 2019. С. 212.
31. Отенко І.П. Дослідження організаційно–економічних факторів формування конкурентоспроможності підприємства. *Регіональні перспективи*. 2003. № 9–10 (34–35). С. 35–37.
32. Пархомець М.К. Доходи галузей тваринництва та шляхи їх збільшення у аграрних підприємствах регіону. *Вісник ТНЕУ*. 2014. №1. С.49 – 62
33. Патица Н.І. Конкурентоспроможність та позиціонування України на світовому ринку молочної продукції. *Економіка АПК*, 2019, №5. С. 77-86. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201905077>
34. Піддубна Л.І. Конкурентоспроможність економічних систем: теорія, механізм регулювання та управління: монографія. *ІНЖЕКІ*, 2007. С. 368.

35. Підсумки експорту молочних продуктів за 2020 рік. URL: <http://avm-ua.org/uk/post/pidsumki-eksportumolocnih-produktiv-za-2020-rik>.
36. Пляскіна А.І. Оцінка конкуренції та конкурентоспроможності підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. №2 (56). 2006. С. 34-36.
37. Практичний довідник експортера молочної продукції. URL: <https://drive.google.com/file/d/0B4uegSbUgtHYmZESVImUEFxZUU/view>
38. Рутхурак М.В. Підвищувати ефективність виробництва та рівень споживання молока. *Економіка АПК*. 2005. № 10. С. 80.
39. Сидоренко О. Методологічні та прикладні аспекти оцінювання якості та конкурентоспроможності товарів. *Стандартизація. Сертифікація. Якість*. 2005. № 1. С. 63–67.
40. Баланси та споживання основних продуктів населенням України, Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
41. Струк Х. М. Шляхи підвищення конкурентоспроможності виробництва сільськогосподарської продукції. *Вісник THEU*, 2017. С. 115.
42. Шевченко А.В., Табачук Н.О. Сучасний стан ринку молочної продукції та забезпечення її якості в умовах євроінтеграції України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2019, № 27, С. 101-107. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2019-27-40> URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/27_2_2019ua/20.pdf
43. Яців І.Б. Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств. *Український бестселер*. 2013. С. 427.